

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Факультет фінансів та обліку
Кафедра фінансових технологій та банківського бізнесу

ФЕСЕНКО Владислав Вадимович

**Проблеми та перспективи розвитку ринку
страхових послуг в Україні / Problems and
prospects for the development of the insurance
services market in Ukraine**

спеціальність: 072 - Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок
освітньо-професійна програма - Фінансовий менеджмент

Кваліфікаційна робота

Виконав студент групи ФМм-21
В. В. Фесенко

Науковий керівник:
д.е.н., професор, О. В. Кнейслер

Кваліфікаційну роботу допущено
до захисту:

" ___ " _____ 20__ р.

Завідувач кафедри
_____ **О. В. Кнейслер**

ТЕРНОПІЛЬ - 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ.....	5
1.1. Сутність та функціональне призначення ринку страхових послуг.....	5
1.2. Організаційно-правове забезпечення функціонування ринку страхових послуг України.....	12
Висновки до розділу 1.....	20
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ.....	22
2.1. Аналіз основних показників функціонування українського ринку страхових послуг.....	22
2.2. Тенденції діяльності страхових посередників на ринку страхування.....	30
Висновки до розділу 2.....	36
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ.....	37
Висновки до розділу 3.....	43
ВИСНОВКИ.....	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	48

ВСТУП

Актуальність теми. Ринок страхових послуг є ключовим елементом фінансової системи держави, що забезпечує перерозподіл ризиків, стабілізацію економічних процесів та захист майнових і немайнових інтересів населення та суб'єктів господарювання. В умовах трансформації національної економіки, військової агресії Російської Федерації, поглиблення макроекономічної нестабільності та посилення фінансових ризиків значення страхування в Україні істотно зростає. Сучасний страховий ринок перебуває у стані структурних змін: відбувається скорочення кількості страхових компаній, підвищення вимог до капіталізації, активна імплементація європейських стандартів регулювання, зокрема вимог Solvency II, а також цифрова трансформація страхових продуктів та каналів їх надання. У таких умовах особливо актуальним стає дослідження проблем розвитку страхових послуг, факторів, що стримують їхнє поширення, та визначення перспектив формування сучасного, конкурентоспроможного і фінансово стійкого страхового ринку України.

Серед українських науковців суттєвий внесок у формування наукової думки стосовно функціонування ринку страхових послуг зробили В. Базилевич, С. Осадець, В. Піщик, О. Залетов, Л. Шірінян, І. Бланк, Т. Артюх, які висвітлили сутність страхування, функціональне призначення та особливості державного регулювання страхового ринку. Вагомі напрацювання у сфері фінансів страхових компаній містять дослідження М. Мниха, О. Ткаченко, Л. Науменкової. Серед іноземних учених значний внесок у розвиток ринку страхування зробили Р. Нівен, М. Кролл, Дж. Харрінгтон, К. Скенлон. Узагальнення результатів наукових досліджень створює підґрунтя для системного аналізу сучасних тенденцій та проблем українського ринку страхових послуг.

Метою кваліфікаційної роботи є всебічне дослідження теоретичних засад, сучасного стану, ключових проблем та перспектив розвитку ринку

страхових послуг в Україні в умовах економічних та інституційних трансформацій.

Для досягнення мети були визначені такі *завдання*:

- обґрунтувати теоретичні засади функціонування ринку страхових послуг;
- охарактеризувати організаційно-правові основи ринку страхових послуг в Україні;
- проаналізувати основні показники функціонування українського ринку страхових послуг;
- оцінити діяльність страхових посередників на ринку страхування;
- окреслити перспективи розвитку ринку страхових послуг відповідно до європейських стандартів.

Об'єктом дослідження є ринок страхових послуг України.

Предметом дослідження – теоретико-організаційні та прикладні засади, закономірності та тенденції розвитку ринку страхових послуг в сучасних умовах.

Методи дослідження. Методологічну основу роботи становлять загальнонаукові методи (аналіз, синтез, індукція, дедукція, узагальнення, порівняння), економіко-статистичні методи (групування, структурний аналіз, трендовий аналіз), а також спеціальні методи дослідження страхових процесів: актуарні методи, оцінка ризиків, методи фінансового моделювання та прогнозування.

Наукова новизна роботи полягає в удосконаленні теоретико-методичних підходів до аналізу сучасного стану та визначення ключових тенденцій розвитку ринку страхових послуг України в умовах воєнних, економічних та регуляторних трансформацій. Систематизовано проблеми розвитку ринку страхування з виділенням інституційних, економічних, регуляторних та технологічних детермінант.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості використання отриманих висновків і рекомендацій для підвищення

ефективності регуляторних механізмів та покращення фінансової стійкості страхових компаній. Для страхових компаній практична цінність полягає у використанні представлених аналітичних підходів для оптимізації продуктового портфеля, підвищення рівня капіталізації, розвитку цифрових каналів збуту та управління ризиками.

Апробація результатів дослідження. За результатами дослідження опубліковано тези в збірнику кафедри фінансових технологій та банківського бізнесу ЗУНУ.

Структура і обсяг роботи. Випускна робота містить вступ, основні розділи, висновки і пропозиції та список використаних джерел. Загальний зміст подано на 47 сторінках, що охоплює 6 таблиць і 4 рисунки. Список використаних джерел сформовано з 36 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ

1.1. Сутність та функціональне призначення ринку страхових послуг

Ринок страхових послуг є складовою фінансової системи держави та однією з ключових інституційних форм забезпечення економічної стабільності. У науковій літературі ринок страхових послуг розглядається як система економічних відносин, що виникають між страховиками та страхувальниками щодо надання, купівлі та реалізації страхового захисту, розподілу та перерозподілу ризиків, формування й використання страхових фондів. Досить часто науковці ототожнюють ринок страхових послуг та страховий ринок.

Клапків Ю. М., Свірський В. С., Фігурка М. В. трактують поняття «ринок страхових послуг» з таких позицій: «макроекономічного – як складову фінансового сектору економіки з більшістю притаманних йому характеристик, функцій і принципів; організаційно-управлінського – економічний простір, у якому взаємодіють інституційні організації, здійснюючи діяльність із надання страхових послуг або обслуговуючи чи регулюючи її; інституціонального – сукупність інститутів, які визначають і регламентують правила та умови взаємин учасників операцій, де страхувальники, страхові компанії (товариства взаємного страхування), страхові агенти та брокери шляхом купівлі-продажу, страхового захисту, який реалізується через страховий інтерес; фінансового – сукупність економічних відносин, які виникають між його суб'єктами (страховики, страхувальники, страхові посередники) щодо здійснення операцій з купівлі-продажу страхових продуктів шляхом укладання страхових договорів з метою одержання прибутку; маркетингового – сфера послуг, де страхувальники, страхові компанії (товариства взаємного страхування), страхові агенти та брокери шляхом купівлі-продажу страхового захисту

формують попит і пропозицію на страхові послуги» [1, с. 126]. За такого підходу автори ототожнюють сутність страхового ринку та ринку страхових послуг.

Автори розглядають ринок страхових послуг в системі інших фінансових ринків та інституцій (рис. 1.1).

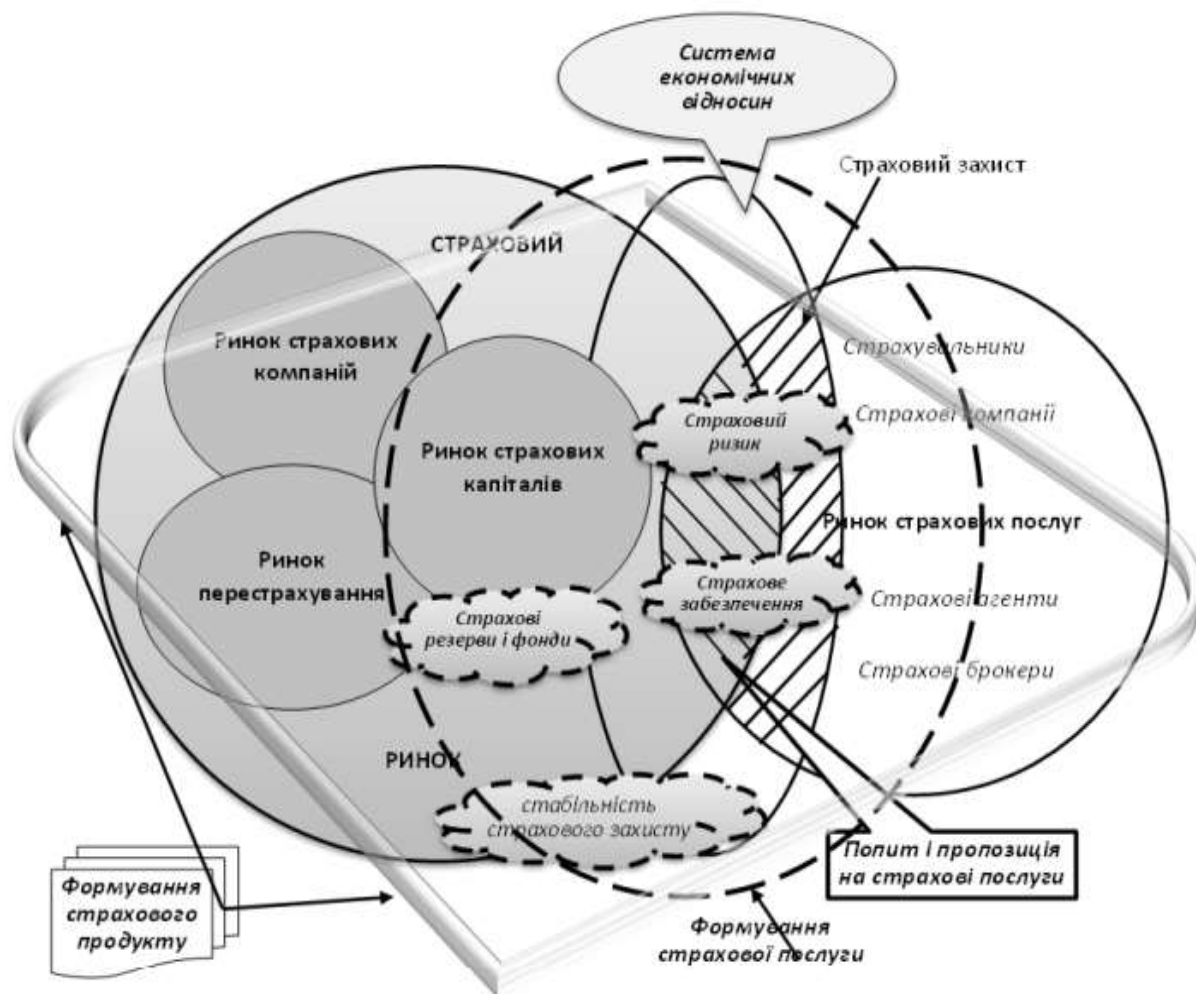

Рис. 1.1. Взаємозв'язок ринку страхових послуг із суміжними ринками та процесами [1, с. 127]

В науковій літературі відсутнє єдине трактування поняття «страхові послуги», що призводить до заміни одних дефініцій іншими, що перешкоджає ефективному управлінню страховими компаніями. Існують різні погляди, які є схожими за своєю суттю або протилежними.

Сухонос С. трактує страхову послугу, «як дію, тобто процес, який не створює нового матеріального продукту, але змінює його якість» [2]. Аналогічно вважає Пшеничнюк Т. [3].

Скибінський С. та Балук Н. наголошують, «що страхові послуги – це вид економічної діяльності, що створює цінність (корисний ефект) для споживачів у результаті дій страховика (або його посередників) матеріального чи нематеріального характеру, спрямованих на повне чи часткове, якісне задоволення потреб страхувальника, які надають страховий захист та певні вигоди (страхове відшкодування, додаткові послуги» [4]. Таке визначення висвітлює основну характеристику страхової послуги, яка характеризує страховий захист впродовж дії договору страхування. Зауважимо, що для страховика поняття страхової послуги є ширшим, ніж для страхувальника, для якого зобов'язання страховика виплатити страхове відшкодування у разі страхового випадку.

Як зауважують Коза К., Загорська Д., «основна сутність страхової послуги полягає у відшкодуванні збитків при настанні страхової події. У найпростішому вигляді це може бути виплата грошового відшкодування, проте найчастіше її замінює цілий комплекс заходів, вкладених у ліквідацію наслідків страхової події. Крім того, страхова послуга може містити низку додаткових послуг, що надаються клієнтам та безпосередньо не пов'язані зі страхуванням. Сюди відноситься, наприклад, включення страхувальника до дисконтної системи, юридичне та податкове консультування, не пов'язані зі страхуванням, допомога при експлуатації застрахованого майна» [5].

Відповідно до Закону України «Про страхування» трактується «страхова послуга як вид фінансової послуги, що надається страховиком для забезпечення потреби потенційного страхувальника у страховому захисті на підставі договору страхування» [15].

Отже, ринок страхових послуг розглянемо як сукупність економічних відносин, де страхувальники, страхові компанії та страхові посередники шляхом купівлі-продажу страхового захисту формують попит і пропозицію на

страхові послуги, забезпечують страховий захист в разі настання страхових подій, передбачених договором страхування. Ринок страхових послуг є складовою страхового ринку, з одного боку, з іншого, в широкому розумінні – є його ототожненням.

Ринок страхових послуг виконує низку важливих функцій, що визначають його місце в економічній системі.

Ризикова (захисна) функція полягає у захисті майнових та особистих інтересів страхувальників шляхом компенсації збитків у разі настання непередбачуваних подій.

Перерозподільча функція забезпечує акумулювання страхових внесків та їх перерозподіл між учасниками страхування, що дозволяє зменшити фінансове навантаження окремих суб'єктів.

Попереджувальна (превентивна) функція реалізується через фінансування заходів, спрямованих на зменшення ризиків і запобігання страховим подіям, що сприяє зниженню суспільних витрат на ліквідацію наслідків небезпечних ситуацій.

Інвестиційна функція полягає у використанні тимчасово вільних страхових резервів як фінансового ресурсу для інвестицій у національну економіку. За рахунок розміщення коштів у цінні папери, банківські депозити та реальні активи страховий сектор підтримує розвиток фінансового ринку та сприяє економічному зростанню.

Стабілізаційна функція виявляється у згладжуванні негативних наслідків економічних шоків, оскільки страхування зменшує фінансові втрати підприємств і домогосподарств, забезпечуючи їхню стійкість у довгостроковій перспективі.

Функціональне призначення ринку страхових послуг також проявляється у забезпеченні фінансової безпеки держави. У цьому контексті ринок страхування виступає важливою ланкою системи економічної безпеки, оскільки створює додаткові механізми компенсації ризиків, підвищує довіру інвесторів, сприяє стабільності фінансових потоків та стимулює розвиток підприємницької

активності. Крім того, ринок страхових послуг відіграє соціальну роль, захищаючи громадян від наслідків хвороб, втрати роботи, пошкодження майна, що сприяє зменшенню соціальної напруги та підвищенню загального рівня добробуту населення.

Таким чином, ринок страхових послуг – це багатофункціональна система, що поєднує фінансові, соціальні та інституційні механізми захисту від ризиків. Його сутність полягає у наданні страхового захисту, формуванні резервів та забезпеченні перерозподілу грошових потоків у суспільстві, а функціональне призначення – у підтримці стабільності економіки, розвитку фінансових ринків, захисті інтересів громадян і бізнесу та забезпеченні належного рівня економічної безпеки.

Страхові послуги на ринку страхування можна виокремити за різними ознаками. Так, за об'єктами страхового захисту розрізняють страхові послуги з майнового страхування, особистого страхування та страхування відповідальності (рис. 1.2).

Рис. 1.2. Види страхових послуг за об'єктами страхового захисту [5;

Відтак можна виокремити ринок майнового страхування, особистого страхування та страхування відповідності. Крім того, чітко прописані види обов'язкового та добровільного страхування. В чинному страховому законодавстві розподіляють види страхування за класами добровільного і обов'язкового страхування [15].

Таблиця 1.1

Класифікація ринку страхових послуг за різними ознаками

Класифікаційна ознака	Класи (види)
1. За формою організації страхових відносин	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ринок добровільного страхування ▪ Ринок обов'язкового страхування
2. За характером страхового захисту	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Особисте страхування ▪ Майнове страхування ▪ Страхування відповідальності ▪ Фінансове страхування
3. За сферою застосування	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Індивідуальний (особистий) ринок ▪ Корпоративний ринок ▪ Спеціалізований (нішевий) ринок
4. За тривалістю страхових зобов'язань	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Короткострокове страхування (до 1 року) ▪ Довгострокове страхування (понад 1 рік)
5. За суб'єктами страхового ринку	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Комерційні страхові компанії ▪ Некомерційні страховики ▪ Резиденти ▪ Нерезиденти
6. За територією функціонування	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Національний ринок ▪ Регіональний ринок ▪ Міжнародний ринок
7. За економічною природою ризиків	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Особисті ризики (здоров'я, життя) ▪ Майнові ризики ▪ Ризики відповідальності ▪ Фінансові ризики
8. За ступенем інноваційності	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Традиційний ринок страхування ▪ Цифровий ринок страхування ▪ InsurTech-сегмент
9. За цільовою аудиторією	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Страхування для населення ▪ Страхування для підприємств ▪ Страхування для державного сектору
10. За видом страхових послуг	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ризикове страхування ▪ Накопичувальне страхування ▪ Перестраховання

Ринок страхових послуг є багатофункціональною системою, що включає різноманітні сегменти та форми взаємодії між страховиками, страхувальниками та посередниками. З метою наукового узагальнення та систематизації його

структури ринок класифікують за рядом ознак, які відображають характер страхових відносин, сферу застосування, суб'єктний склад, функціональне призначення та інституційні особливості. Нижче наведено комплексну класифікацію.

1.2. Організаційно-правове забезпечення функціонування ринку страхових послуг України

Організаційна структура ринку страхових послуг представляє собою сукупність суб'єктів, інституцій, механізмів взаємодії та нормативно-правових елементів, що забезпечують функціонування страхових відносин у державі. Вона визначає взаємозв'язки між страховиками, страхувальниками, посередниками, державними регуляторами та іншими професійними учасниками ринку. Ефективність організаційної структури обумовлює стабільність страхового ринку, рівень конкуренції, якість страхових продуктів, швидкість обслуговування та ступінь захисту прав споживачів. У сучасних умовах розвитку фінансового сектору України організаційна структура ринку страхування є динамічним утворенням, яке постійно змінюється під впливом цифровізації, інтеграції у світові фінансові системи, вимог міжнародних стандартів регулювання, військових ризиків та макроекономічних трансформацій.

Загалом організаційну структуру ринку страхових послуг доцільно представляти як багаторівневу систему, що включає прямих учасників, інфраструктурні інститути, регуляторні органи, страхові об'єднання та професійні асоціації, а також споживачів страхових послуг (рис.1.3). Кожен з цих елементів виконує власні функції та є необхідним для ефективного функціонування ринку страхування.

Основним елементом організаційної структури ринку є страхові компанії, які здійснюють страхову діяльність, формують страхові резерви, продають страхові продукти, здійснюють виплати та несуть фінансову відповідальність за

прийняті ризики. В Україні діяльність страховиків регулюється Законом України «Про страхування» та ліцензується Національним банком України.

Рис. 1.3. Організаційна структура ринку страхових послуг

У структурі страховиків виокремлюють:

- компанії зі страхування життя (Life), які працюють із довгостроковими договорами, здійснюють інвестиційну та накопичувальну діяльність, є системно важливими для фінансової стабільності;
- компанії з ризикового страхування (Non-life), що займаються майновими, транспортними, медичними, аграрними та іншими видами короткострокових договорів;
- перестраховики, які приймають частину ризиків від інших страховиків, формуючи другий рівень ризикового захисту;
- міжнародні страхові групи та філії нерезидентів, котрі забезпечують трансфер світових стандартів, інструментів управління ризиками й інноваційних страхових продуктів.

Структура страховиків впливає на рівень конкуренції, капіталізацію ринку, диверсифікацію страхових послуг та доступність страхового захисту.

Другим важливим елементом організаційної структури є страхувальники: фізичні та юридичні особи, які купують страхові послуги. Споживачі утворюють попит на страхування, визначаючи пріоритетні сегменти ринку.

Основні групи страхувальників:

- домогосподарства (особисте, медичне, майнове страхування);
- малий і середній бізнес (КАСКО, майнове страхування, відповідальність);
- великий корпоративний сектор (страхування ризиків виробництва, фінансових ризиків, відповідальності);
- державні установи (обов'язкові види страхування).

Сегментація споживачів дозволяє страховикам формувати диференційовані страхові продукти, визначати стратегії ціноутворення та цільові ринки.

Страхові посередники відіграють важливу роль у формуванні організаційної структури ринку страхових послуг, оскільки забезпечують збут страхових продуктів, консультування та комунікацію між страховиками і клієнтами.

Основні категорії посередників: страхові агенти – фізичні або юридичні особи, що діють від імені страховика і продають його продукти. Вони забезпечують майже 60–70% продажів у ризиковому страхуванні; страхові брокери – незалежні професійні учасники ринку, які діють в інтересах страхувальника. Брокери аналізують ризики клієнта, підбирають оптимальні умови страхування, ведуть переговори зі страховиками, супроводжують договори; банки – (bancassurance) – банківське страхування займає дедалі більшу частку ринку, банки продають страхування життя, КАСКО, страхування кредитів, медичне страхування; цифрові посередники та InsurTech-платформи (онлайн-агрегатори, страхові маркетплейси, мобільні застосунки, що

забезпечують дистанційний продаж полісів і швидке врегулювання збитків). В Україні цей сегмент активно розвивається з 2019 року.

Перестраховання є невід’ємною частиною організаційної структури ринку страхових послуг, оскільки забезпечує розподіл великих і катастрофічних ризиків між страховиками. Функції перестраховання: зниження ризикового навантаження страховика; забезпечення його платоспроможності; диверсифікація портфеля ризиків; стабілізація страхових резервів.

Перестрахові брокери, у свою чергу, забезпечують вихід українських компаній на міжнародні ринки перестраховання, полегшують співпрацю з глобальними страховими корпораціями (Swiss Re, Munich Re, Hannover Re).

Організаційна структура страхового ринку включає інститути інфраструктури, що забезпечують спеціалізовані послуги:

- актуарії – розрахунок тарифів, оцінка страхових ризиків;
- аудитори – перевірка фінансової звітності страховиків;
- аджастери та аварійні комісари – оцінка збитків;
- експерти-оцінювачі – визначення вартості майна.

Ці професіонали забезпечують об’єктивність та якість страхових операцій.

З 2020 року регулятором страхового ринку є Національний банк України, який виконує функції: ліцензування страховиків, нагляд за платоспроможністю, встановлення вимог до капіталу, контроль за страховими резервами, захист прав споживачів, впровадження стандартів Solvency II.

Також важливу роль відіграють:

- Міністерство фінансів України щодо формування політики у сфері фінансових ринків;
- Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, зокрема для компаній життя, що працюють зі страховими накопиченнями;
- Професійні асоціації, а саме Ліга страхових організацій України (ЛСОУ), Моторне (транспортне) страхове бюро України (МТСБУ).

Серед ключових елементів організаційної структури особливу роль відіграють об'єднання страховиків:

- МТСБУ, яке адмініструє ОСЦПВ, формує фонди захисту потерпілих;
- ЛСОУ, що координує діяльність страховиків, представляє їхні інтереси перед державою;
- Форум перестраховиків, який забезпечує комунікацію в перестрахованні;
- Асоціації страхових брокерів, здійснюючи захист інтересів посередників.

Такі об'єднання сприяють стандартизації страхових послуг та встановленню правил ринкової поведінки.

Інфраструктурні елементи забезпечують стабільне функціонування страхових операцій. До них належать: інформаційні системи та бази даних (ЦБД МТСБУ, реєстри НБУ); платіжні системи; біржі страхових послуг; електронні платформи укладання договорів; маркетингові й аналітичні центри; науково-дослідні інститути.

Розвинена інфраструктура підвищує прозорість ринку, зменшує транзакційні витрати та покращує якість страхового сервісу.

Усі наведені елементи взаємодіють між собою, формуючи єдину систему. Зв'язки встановлюються за напрямками:

- фінансовими (рух страхових премій, резервів, виплат);
- інформаційними (оцінка ризиків, актуарні розрахунки);
- правовими (регуляторні вимоги, ліцензування);
- операційними (страхові договори, врегулювання збитків).

Ця взаємодія забезпечує цілісність ринку страхових послуг.

Серед ключових тенденцій виокремлюють:

- консолідацію ринку (зменшення кількості страховиків під тиском вимог НБУ);

- цифровізацію (онлайн-поліси, телематика, автоматизоване врегулювання);
- посилення нагляду за платоспроможністю (імплементация Solvency II);
- зростання ролі InsurTech (AI у страхуванні, електронні сервіси);
- зміщення попиту до медичного та ризикового страхування під час війни;
- інтеграцію у світові ринки перестрахування.

Ці тенденції формують нову архітектуру страхового ринку України.

Організаційна структура ринку страхових послуг України є складною багаторівневою системою, яка включає широкий спектр суб'єктів, інститутів та механізмів взаємодії. Від ефективності її функціонування залежить рівень розвитку страхового ринку, конкурентоспроможність страхових компаній та ступінь захисту інтересів громадян і бізнесу. У сучасних умовах трансформації фінансового сектору організаційна структура ринку зазнає значних змін, що потребує її адаптації до європейських стандартів, підвищення прозорості, цифровізації та посилення регуляторного контролю.

Правове забезпечення ринку страхових послуг є фундаментальною основою його функціонування, оскільки визначає правила поведінки учасників, механізми захисту прав споживачів, порядок ліцензування та контролю за діяльністю страховиків, умови формування страхових резервів і вимоги до фінансової стійкості. У сучасних умовах трансформації фінансової системи України нормативно-правова база страхового ринку перебуває у процесі суттєвого оновлення, адаптації до європейських стандартів та міжнародних практик, зокрема до вимог Директив ЄС та стандартів Solvency II. Комплекс правових норм, який регулює страховий ринок, охоплює Конституцію України, спеціальні закони, підзаконні регуляторні акти Національного банку України, нормативи щодо платоспроможності та резервів, а також міжнародні угоди у сфері страхування.

Закон України «Про страхування» є основним нормативним документом, який визначає правові, економічні та організаційні засади здійснення страхової діяльності. Закон встановлює: класи страхування – добровільні та обов’язкові; порядок ліцензування страховиків; вимоги до статутного капіталу; правила формування та розміщення страхових резервів; підстави та процедури здійснення страхових виплат; механізми державного нагляду; правила реорганізації та ліквідації страховиків.

Важливою частиною закону є визначення переліку обов’язкових видів страхування, серед яких ОСЦПВ, страхування відповідальності перевізників, агрострахування та інші. Порядок їх проведення додатково регламентується окремими підзаконними актами НБУ та Кабінету Міністрів України.

Від 2020 р. функції державного регулятора страхового ринку виконує Національний банк України, який отримав ці повноваження замість Нацкомфінпослуг. Правові основи діяльності НБУ у сфері страхування визначаються Законом «Про Національний банк України» та спеціальними нормативними актами.

У 2023–2024 рр. НБУ завершив побудову нової системи ризик-орієнтованого нагляду, що наближена до європейської моделі Solvency II, яка передбачає оцінку капіталу з урахуванням рівня ризиків.

Правове регулювання страхового ринку охоплює велику кількість документів НБУ, серед яких:

- Положення про ліцензування страхових компаній (визначає порядок отримання, зупинення та анулювання ліцензій).
- Положення про формування технічних резервів (регламентує порядок створення резервів незароблених премій, збитків, коливань збитковості).
- Положення про платоспроможність та достатність капіталу (встановлює нормативи SCR та MCR – мінімального та потрібного капіталу).
- Порядок ведення бухгалтерського обліку страховиками відповідно до МСФЗ (IAS 1, IFRS 17, IFRS 4 залежно від сегменту).

- Регламент врегулювання страхових подій, включно з вимогами до документів, строками розгляду заяв, механізмами оцінки збитків.

Ці документи формують сучасну систему правового забезпечення, що сприяє підвищенню прозорості та надійності страхового ринку.

Кожен обов'язковий вид страхування регулюється окремими нормативними актами, які деталізують процедури, тарифи, особливості укладення договорів та порядок виплат.

Україна поступово інтегрує у національне законодавство міжнародні стандарти страхового регулювання:

1. Директиви ЄС у сфері страхування. До найважливіших належать:

- Solvency II (2009/138/EC) – вимоги до капіталу, ризик-менеджменту, актуарних функцій;
- Insurance Distribution Directive (IDD) – регулює правила продажу страхових продуктів;
- DDA та AML-директиви – стосуються захисту персональних даних та протидії відмиванню коштів.

2. Міжнародні стандарти бухгалтерської звітності. Українські страховики застосовують: IFRS 17 «Страхові контракти», IFRS 9 «Фінансові інструменти», IFRS 7, IAS 1, IAS 37.

Це забезпечує прозорість фінансової інформації та можливість порівняння зі звітністю світових страхових груп.

Важливим елементом правового забезпечення є діяльність професійних об'єднань:

- Моторне (транспортне) страхове бюро України (МТСБУ) – виконує обов'язки гарантійного фонду;
- Ліга страхових організацій України (ЛСОУ) – розробляє стандарти ринку;
- Асоціація страхових брокерів України – сприяє розвитку посередницької інфраструктури.

Ці структури виконують функції внутрішнього контролю, розробки галузевих стандартів і комунікації з державними органами.

Захист прав страхувальників забезпечується: спеціальним законодавством про захист споживачів; нормами Закону «Про страхування»; регуляторними актами НБУ; діяльністю контакт-центру та сервісу фінансових скарг НБУ; гарантійними фондами МТСБУ.

Правове забезпечення ринку страхових послуг України формує комплексну систему, що охоплює базові законодавчі акти, регуляторні вимоги НБУ, спеціальні нормативи для обов'язкових видів страхування, міжнародні стандарти Solvency II та IFRS, а також галузеві акти саморегулювних організацій. Ефективність цієї системи визначає прозорість, стабільність і конкурентоспроможність страхового ринку. У контексті євроінтеграції Україна здійснює глибоку реформу правового поля, спрямовану на підвищення надійності страхових компаній, посилення захисту прав страхувальників і модернізацію інституційного середовища згідно з європейськими стандартами.

Висновки до розділу 1

1. Узагальнення теоретичних підходів до визначення сутності ринку страхових послуг дозволяє стверджувати, що він є багатофункціональною системою економічних відносин, спрямованою на забезпечення страхового захисту суб'єктів господарювання та населення, перерозподіл ризиків і підтримання фінансової стабільності в економіці. Ринок страхових послуг виконує комплекс важливих функцій – захисну, перерозподільчу, превентивну, інвестиційну та стабілізаційну – завдяки чому формуються фінансові резерви, що дозволяють згладжувати наслідки непередбачуваних подій та забезпечувати безперервність економічних процесів. Його функціональне призначення виходить за межі суто економічних відносин, адже страховий ринок відіграє ключову роль у соціальному захисті населення та формуванні економічної безпеки держави.

2. Проведена класифікація ринку страхових послуг за різними ознаками дає можливість систематизувати його структуру та визначити специфіку окремих сегментів. Розмежування ринку за формою організації страхових відносин, характером ризиків, тривалістю договорів, суб'єктами, територією функціонування, рівнем регулювання та іншими критеріями дозволяє більш глибоко оцінити механізми його функціонування та виявити структурні особливості. Така класифікація є важливим інструментом подальшого аналізу тенденцій і проблем розвитку страхового ринку, оскільки створює основу для виявлення вузьких місць, оцінки конкурентного середовища та визначення пріоритетних напрямів удосконалення страхових послуг в Україні.

3. Організаційно-правове забезпечення ринку страхових послуг України становить багаторівневу систему нормативно-правових актів, яка визначає умови функціонування страхових компаній, порядок здійснення страхових операцій, регулювання ризиків та захисту прав страхувальників. Основу цієї системи формує Закон України «Про страхування», який встановлює загальні принципи діяльності страховиків, вимоги до капіталу, види страхування, правила формування резервів і процедури врегулювання страхових випадків. Значну роль відіграють підзаконні акти Національного банку України, що деталізують стандарти платоспроможності, вимоги до корпоративного управління, бухгалтерського обліку, прозорості страхових продуктів та механізмів ризик-орієнтованого нагляду. У сукупності ці документи формують нормативну основу стабільності, прозорості та надійності страхового ринку.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

2.1. Аналіз основних показників функціонування українського ринку страхових послуг

Аналіз функціонування ринку страхових послуг у 2021–2023 рр. є важливим інструментом оцінювання його стабільності, динаміки розвитку та здатності виконувати ключові функції у фінансовій системі держави. Даний період є особливо показовим, оскільки охоплює передвоєнний рік (2021), перший рік повномасштабної військової агресії (2022) та рік часткової адаптації ринку до нових економічних реалій (2023). Під впливом безпрецедентних зовнішніх шоків ринок страхування зазнав суттєвих структурних змін, зокрема у сегменті медичного страхування, страхування відповідальності, агрострахування, страхування майна, а також у сфері перестраховування. У цих умовах системний аналіз дозволяє виявити ключові тенденції, визначити рівень резильєнтності страхових компаній та оцінити зміни в попиті й пропозиції страхових послуг.

Оцінювання стану ринку ґрунтується на комплексі показників, що відображають масштаби та ефективність його діяльності. До основних макроіндикаторів належать: обсяг валових страхових премій, сума страхових виплат, рівень виплат, кількість діючих страховиків, частка добровільних і обов'язкових видів страхування, обсяг сформованих страхових резервів, а також частка перестраховування у загальному обсязі страхових операцій. Саме ці показники дозволяють оцінити фінансову активність ринку, ступінь перерозподілу ризиків та здатність страховиків виконувати зобов'язання перед страхувальниками.

У контексті динаміки розвитку ринку страхування важливим є також структурний аналіз премій та виплат за видами страхування, оскільки він

показує зміни у споживчих перевагах та реакцію страховиків на нові ризикові фактори. Зокрема, у 2022–2023 рр. значно зросло значення медичного страхування, страхування від нещасних випадків, страхування майна і відповідальності, тоді як окремі сегменти, пов'язані з транспортом і аграрним сектором, зазнали коливань. Додаткове значення мають показники рентабельності операцій страховиків, рівень концентрації ринку та валовий обсяг перестрахових операцій, що свідчить про ступінь інтегрованості України у міжнародну страхову систему.

Таким чином, для адекватного оцінювання функціонування ринку страхових послуг у 2021–2023 рр. доцільно застосовувати комплексний підхід, який охоплює як кількісні, так і якісні показники. У подальшому аналізі будуть розглянуті ключові індикатори діяльності страховиків, проведено динамічне порівняння їх змін за три роки, визначено основні тенденції розвитку ринку та фактори, що впливали на його трансформацію.

Таблиця 2.1

**Динаміка основних показників функціонування ринку страхових послуг
України за 2021-2023 рр., млн. грн.***

Показник	2021	2022	2023	Темп росту 2022/2021, %	Темп росту 2023/2022, %
Кількість страхових компаній, од.	155	128	101	-17,4%	-21,1%
Кількість укладених договорів страхування, тис. од.	131561,9	88003,0	94821,5	-33,1	7,7
Активи, визначені ЗУ «Про страхування»	47159,2	54145,6	56291,7	+14,8	+4,0
Сплачений статутний капітал	7923,7	6716,8	5955,6	-15,2%	-11,3%
Сформовані страхові резерви	36555,7	41000,6	46781,2	+12,2%	+14,1%
Валові страхові премії	49708,0	39661,8	47015,0	-20,2	+18,5
Валові страхові виплати	17958,3	13001,4	16867,3	-27,6	+29,7
Рівень виплат, %	36,1	32,8	35,9	-9,1	+9,4
Премії, належні перестраховикам	8623,0	4250,7	4650,3	-50,7	+9,4
Частка перестраховиків у преміях, %	17,3	10,7	9,9	-38,2	-7,5

*Джерело: НБУ (Аналітичний звіт про стан страхового ринку України, 2022–2023 рр.); Національна асоціація страховиків України (Огляд страхового ринку за 2022–2023 рр.); <https://bank.gov.ua>, <https://nasu.com.ua>.

Аналіз динаміки основних показників страхового ринку за 2021–2023 рр. свідчить про глибокі структурні трансформації, що відбулися під впливом воєнних, економічних та регуляторних чинників. Найбільш помітною тенденцією стало скорочення кількості страховиків – з 155 компаній у 2021 р. до 128 у 2022 р. та 102 у 2023 р. Це підтверджує процес консолідації ринку, спричинений посиленням вимог НБУ до капіталізації, впровадженням ризик-орієнтованого нагляду та збільшенням фінансового навантаження у період війни. Зменшення кількості гравців одночасно свідчить про вихід слабких, недостатньо капіталізованих та недиверсифікованих компаній з ринку, що підвищує загальну стійкість страхового сектору, але зменшує рівень конкуренції.

Динаміка сплаченого статутного капіталу демонструє поступове зменшення: з 7923,7 млн грн у 2021 р. до 6716,8 млн грн у 2022 р. та 5955,6 млн грн у 2023 р. Це зниження відображає два ключові процеси. По-перше, з ринку вибули компанії з невеликим капіталом, що статистично зменшило загальну суму по сектору. По-друге, через високий рівень ризиковості та воєнну невизначеність інвестори проявляли меншу готовність до додаткової капіталізації страхового бізнесу. Водночас збереження відносно високого рівня капіталу свідчить про стійкість найбільших гравців ринку, які зберегли платоспроможність і продовжили виконувати нормативи НБУ.

Показник сформованих страхових резервів демонструє стійке зростання: з 36,6 млрд грн у 2021 р. до 41 млрд грн у 2022 р. та 46,8 млрд грн у 2023 р. Підвищення обсягу резервів пояснюється зростанням страхових ризиків у воєнний період, збільшенням обсягу заявлених збитків, подорожчанням вартості ремонту та медичних послуг, а також посиленням регуляторних вимог до методик формування технічних резервів. Стабільне нарощування резервів є ключовою умовою фінансової надійності страховиків та забезпечення своєчасних виплат страхувальникам.

Динаміка валових страхових премій характеризується активними коливаннями, але загалом ринок демонструє зростання (рис. 2.1). У 2022 р.

премії знизилися з 49,7 до 39,7 млрд грн через падіння економічної активності та тимчасове згорання окремих сегментів (КАСКО, туристичне страхування, агрострахування). Проте вже у 2023 р. обсяг премій зріс до 47 млрд грн, що свідчить про відновлення попиту та переорієнтацію ринку на сегменти з високою актуальністю в умовах війни – майнове страхування, страхування відповідальності та добровільне медичне страхування. Таким чином, ринок продемонстрував високу адаптивність і здатність до відновлення. Зауважимо, що динаміка страхових премій аналогічна до динаміки кількості укладених договорів, яка скорочується в 2022 р. та зростає в 2023 р.

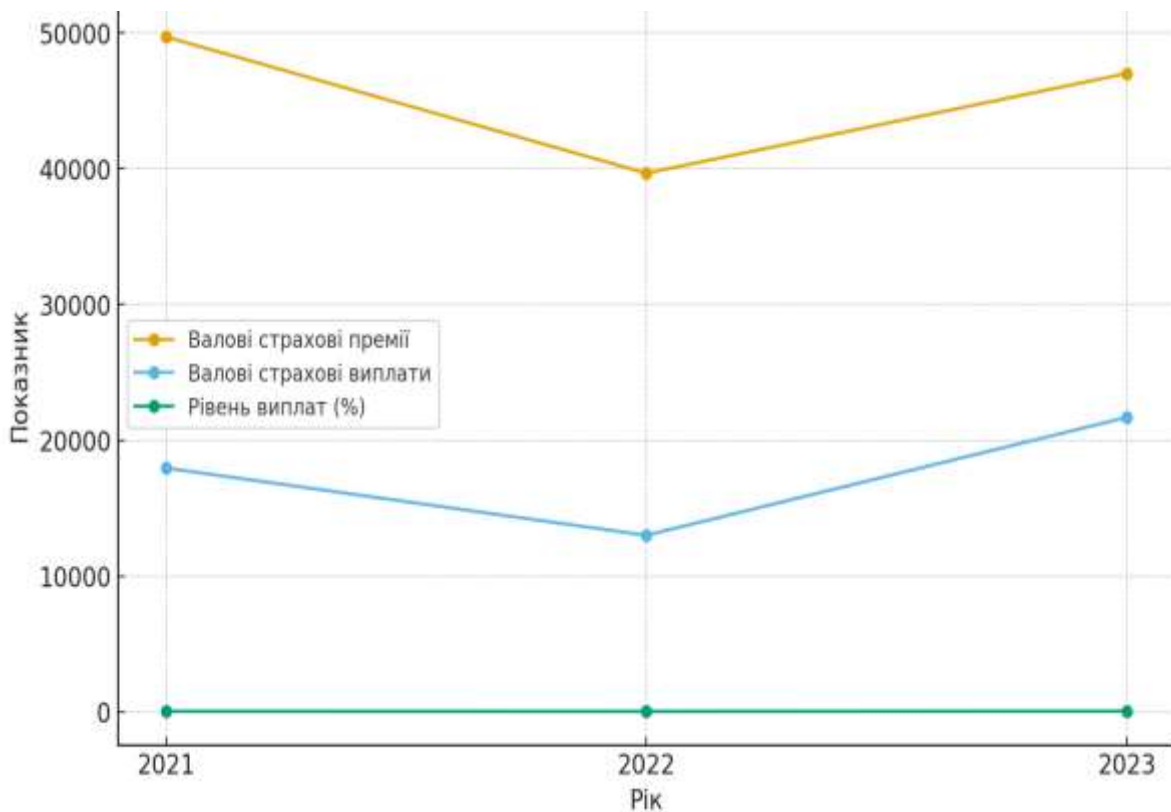

Рис. 2.1. Динаміка валових страхових премій, виплат та рівня виплат за 2021-2023 рр., млн. грн.

Страхові виплати за період 2021–2023 рр. знизилися з 17,9 млрд грн до 29,416,9 млрд грн. У 2022 р. був їх приріст до 13 млрд грн, що пов’язано з різким збільшенням кількості страхових подій, подорожчанням ремонту та медичних послуг, а також загостренням ризиків у майновому сегменті. Підвищення рівня виплат є ознакою зростання реальної потреби в страхових

інструментах та активного використання страхового захисту, особливо у корпоративному секторі. Аналогічною є динаміка рівня страхових виплат, яка скорочується від 36,1% до 35,9%, утримуючи високий рівень.

Значного скорочення зазнав показник страхових премій, належних перестраховикам: з 8,6 млрд грн у 2021 р. до 4,3 млрд грн у 2022 р. та 4,7 млрд грн у 2023 р. Частка перестраховиків у преміях знизилася з 17,3 % до майже 10 %. Це зростання свідчить про зниження ролі перестраховування в умовах воєнних ризиків, за якої українські страховики утримують ризики самостійно внаслідок нестабільності співпраці з міжнародними перестраховиками (Munich Re, Swiss Re тощо).

Узагальнюючи, можна стверджувати, що у 2021–2023 рр. український страховий ринок функціонував у надзвичайно складних умовах, але продемонстрував високу здатність до адаптації, структурного оновлення та нарощування ключових результативних показників. Зміни у преміях, виплатах, капіталі та резервуванні підтверджують активну трансформацію ринку та посилення його ролі у забезпеченні фінансової стійкості домогосподарств і бізнесу.

Проаналізуємо український ринок страхових послуг за видами страхових послуг (страхування інше, ніж страхування життя та страхування життя), за об'єктами страхового захисту (майнове, особисте страхування та страхування відповідальності) та за формою організації страхових відносин (ринок обов'язкового та ринок добровільного страхування) за 2021-2023 рр. (табл. 2.2-2.3).

Аналіз динаміки страхових премій за видами страхових послуг за 2021–2023 рр. демонструє чітко виражену тенденцію домінування сегмента видів страхування іншого, ніж страхування життя, як за обсягом надходжень, так і за його питомою вагою у загальній структурі премій. У 2021 р. обсяг премій за ризиковими видами страхування становив 43826,0 млн грн (88,2 %), у 2022 р. – 34849,5 млн грн (87,9 %), а у 2023 р. – 41851,0 млн грн (89 %). Незважаючи на суттєве скорочення в 2022 р. на 20,4 %, у 2023 р. сегмент продемонстрував

зростання на 20,1 %, що свідчить про значну еластичність попиту та здатність страхового ринку відновлюватися після кризових потрясінь, спричинених воєнними діями. Динаміка страхових надходжень за ризиковими видами страхування визначалася такими видами добровільного страхування, як страхування наземного транспорту, частка премій за яким зростала від 31,7% в 2021 р. до 39,8% в 2023 р., медичне страхування (19,1%-21%).

Таблиця 2.2

Динаміка обсягу та структури страхових премій за видами страхових послуг за 2021-2023 рр.*

Види страхових послуг	2021 рік		2022 рік		2023 рік	
	Обсяг, млн грн	Структура, %	Обсяг, млн грн	Структура, %	Обсяг, млн грн	Структура, %
Страховання інше, ніж страхування життя	43826,0	88,2	34849,5	87,9	41851,0	89,0
Страховання життя	5882,0	11,8	4812,3	12,1	5164,0	11,0
Всього	49708,0	100	39661,8	100	47015,0	100

*Джерело: НБУ (Аналітичний звіт про стан страхового ринку України, 2022–2023 рр.); Національна асоціація страховиків України (Огляд страхового ринку за 2022–2023 рр.); <https://bank.gov.ua>, <https://nasu.com.ua>.

Сегмент страхування життя характеризувався більш стійкою, проте менш масштабною динамікою. У 2021 р. обсяг премій становив 5882,0 млн грн (11,8 %), у 2022 р. – 4812,3 млн грн (12,1 %), а у 2023 р. – 5164,0 млн грн (11 %). У 2022 р. зниження обсягу премій склало 18,1 %, що зумовлено зменшенням довгострокових інвестиційних програм населення в умовах високої невизначеності. У 2023 р. ринок страхування життя продемонстрував незначне відновлення (+7,3 %) за рахунок зростання надходжень за іншими договорами накопичувального страхування, питома вага якого зростала від 66,8% до 76,4% за три роки. Однак, частка ринку страхування життя у структурі премій дещо зменшилася до 1,1%. Це пояснюється тим, що в умовах війни населення та бізнес переорієнтовуються на ризикові види страхування, які забезпечують швидший і більш відчутний захист від поточних ризиків.

Отже, структура страхових премій демонструє сталу перевагу сегмента ризикового страхування, що зберігається протягом усього аналізованого періоду. Водночас сегмент страхування життя, попри тимчасове зниження, зберігає свою роль як важливий інструмент довгострокових фінансових накопичень та інвестицій. Загалом динаміка премій свідчить про часткове відновлення ринку після кризового 2022 р., що забезпечує повернення до рівня, наближеного до показників 2021 року.

Таблиця 2.3

Динаміка обсягу та структури страхових виплат за видами страхових послуг за 2021-2023 рр.*

Види страхових послуг	2021 рік		2022 рік		2023 рік	
	Обсяг, млн грн	Структура, %	Обсяг, млн грн	Структура, %	Обсяг, млн грн	Структура, %
Страхування інше, ніж страхування життя	17171,4	95,6	12169,9	93,6	15673,5	92,9
Страхування життя	786,9	4,4	831,5	6,4	1193,8	7,1
Всього	17958,3	100	13001,4	100	16867,3	100

*Джерело: НБУ (Аналітичний звіт про стан страхового ринку України, 2022–2023 рр.); Національна асоціація страховиків України (Огляд страхового ринку за 2022–2023 рр.); <https://bank.gov.ua>, <https://nasu.com.ua>.

Аналіз страхових виплат за видами страхових послуг показує різноспрямовану динаміку між сегментами ризикових видів страхування та страхування життя. У 2021 р. виплати за ризиковими видами страхування становили 17171,4 млн грн (95,6 %), у 2022 р. – 12169,9 млн грн (93,6 %), тоді як у 2023 р. обсяг суттєво зріс до 15673,5 млн грн (92,9 %). Хоча у 2022 р. спостерігалось різке зниження – на 29,1 %, пов’язане зі зменшенням страхових виплат з майнового страхування, медичного страхування через тимчасове припинення діяльності окремих підприємств і переміщення населення, у 2023 р. ситуація кардинально змінилася. Виплати збільшилися на 28,8 %, що свідчить про активізацію ринку та зростання кількості врегульованих страхових випадків, зокрема за програмами медичного страхування та страхування майна.

У сегменті страхування життя динаміка виплат була більш стабільною, хоча і менш інтенсивною. У 2021 р. виплати становили 786,9 млн грн (4,4 %), у 2022 р. – 831,5 млн грн (6,4 %), а у 2023 р. – 1193,8 млн грн (7,1 %). Незважаючи на зростання у 2022 р. на 5,7 %, сегмент демонструє поступове відновлення у 2023 р. +43,6 %. Підвищення питомої ваги страхування життя у структурі виплат у 2022–2023 рр. свідчить про стабільність довгострокових програм та їхню стійкість до економічних коливань, хоча загальний обсяг цього сегмента залишається незначним порівняно з ризиковими видами страхування.

Структурний аналіз страхових виплат підтверджує, що основне навантаження припадає на ризикові види страхування, які реагують на оперативні зміни зовнішнього середовища. Сегмент страхування життя демонструє стійкість і помірне зростання, але не відіграє визначальної ролі у компенсації збитків.

Визначимо основні тенденції змін відповідної динаміки:

1. Перевага ризикових видів страхування у структурі премій і виплат зберігається протягом трьох років, що відображає потребу економіки у швидкому страховому захисті.

2. 2022 рік став кризовим, із різким зниженням премій і виплат через війну, скорочення економічної активності та міграційні процеси.

3. 2023 рік – це період часткового відновлення, коли премії та виплати зростають у відповідь на адаптацію населення та бізнесу до умов воєнного часу.

4. Страхування життя демонструє стабільність, але зберігає невелику частку в структурі ринку.

5. Зростання виплат у 2023 р. свідчить про підвищення реального використання страхового захисту та активізацію врегулювання збитків страховиками.

6. Основними факторами впливу були: воєнні дії, регуляторні зміни НБУ, зміна структури попиту, підвищення вартості медичних і ремонтних послуг, а також відновлення економічної активності.

2.2. Тенденції діяльності страхових посередників на ринку страхування

Проведемо аналіз динаміки страхових надходжень і виплат на ринку обов'язкового і добровільного страхування, визначимо тенденції змін (табл. 2.4-2.5).

Таблиця 2.4

Динаміка обсягу та структури страхових премій на ринку обов'язкового і добровільного страхування за 2021-2023 рр.*

Види страхових послуг	2021 рік		2022 рік		2023 рік	
	Обсяг, млн грн	Структура, %	Обсяг, млн грн	Структура, %	Обсяг, млн грн	Структура, %
Обов'язкове страхування	10281,3	20,7	11942,0	30,1	14547,9	30,9
Добровільне страхування	39426,7	79,3	27719,8	69,9	32467,1	69,1
Всього	49708,0	100	39661,8	100	47015,0	100

*Джерело: НБУ (Аналітичний звіт про стан страхового ринку України, 2022–2023 рр.); Національна асоціація страховиків України (Огляд страхового ринку за 2022–2023 рр.); <https://bank.gov.ua>, <https://nasu.com.ua>.

Аналіз страхових премій у розрізі обов'язкових і добровільних видів страхування свідчить про стале домінування сегменту добровільного страхування, який формує від 79,3 % до 69,1 % загального обсягу премій протягом 2021–2023 рр. У 2021 р. обсяг премій за добровільним страхуванням становив 39426,7 млн грн (79,3 %), у 2022 р. – 27719,8 млн грн (69,9 %), а у 2023 р. зріс до 32467,1 млн грн, проте частка знизилася до 69,1 %. Попри зниження у 2022 р. на 29,7 % (внаслідок падіння економічної активності, воєнного стану, міграції населення та зменшення страхового інтересу у сегментах КАСКО, майнового страхування, туристичного страхування), у 2023 р. сегмент продемонстрував позитивну динаміку (+17,1 %). Це вказує на відновлення платоспроможного попиту на добровільні послуги, зростання популярності ДМС та підвищення ризиковості бізнес-середовища, яке стимулює юридичних осіб до страхування майна та відповідальності.

Сегмент обов'язкового страхування характеризується більш поступовою, але стабільною динамікою. У 2021 р. його обсяг становив 10281,3 млн грн (20,7 %), у 2022 р. – 11942,0 млн грн (30,1 %), а у 2023 р. – 14547,9 млн грн (30,9 %). Зростання у 2022 р. на 16,2 % і у 2023 р. на 21,8 % зумовлене розширенням страхових виплат за обов'язковими видами, зокрема ОСЦПВ, страхуванням відповідальності перевізників, обов'язковим страхуванням майна, страхуванням від нещасних випадків на транспорті. Крім того, частка обов'язкового страхування зросла у структурі ринку, що є типовим у періоди високої невизначеності, коли держава посилює регуляторні вимоги, а підприємства прагнуть мінімізувати юридичні ризики.

Структурні зміни між сегментами демонструють, що під впливом війни ринок змістився у бік зростання ролі обов'язкового страхування та часткового звуження сегмента добровільного страхування у 2022 р., однак уже у 2023 р. відбулося відновлення. Загалом преміальна динаміка вказує на адаптацію ринку до умов воєнного часу та поступове повернення до довоєнних тенденцій.

Таблиця 2.5

Динаміка обсягу та структури страхових виплат на ринку обов'язкового і добровільного страхування за 2021–2023 рр.*

Види страхових послуг	2021 рік		2022 рік		2023 рік	
	Обсяг, млн грн	Структура, %	Обсяг, млн грн	Структура, %	Обсяг, млн грн	Структура, %
Обов'язкове страхування	4206,0	23,4	3579,2	27,5	5701,3	33,8
Добровільне страхування	13752,3	76,6	9422,2	72,5	11166,0	66,2
Всього	17958,3	100	13001,4	100	16867,3	100

*Джерело: НБУ (Аналітичний звіт про стан страхового ринку України, 2022–2023 рр.); Національна асоціація страховиків України (Огляд страхового ринку за 2022–2023 рр.); <https://bank.gov.ua>, <https://nasu.com.ua>.

У структурі страхових виплат також домінує сегмент добровільного страхування, хоча його частка поступово знижується: з 76,6 % у 2021 р. до 72,5 % у 2022 р. і 66,2 % у 2023 р. У грошовому вимірі виплати за добровільними

видами становили: 2021 р. – 13752,3 млн грн; 2022 р. – 9422,2 млн грн; 2023 р. – 11166 млн грн.

У 2022 р. спостерігалось зниження виплат у добровільному сегменті на 31,4 %, що зумовлено тим, що значна частина страхових подій була відкладена або не заявлена через тимчасову недоступність об'єктів страхування, релокацію населення, підвищення франшиз і скорочення договорів КАСКО. Проте у 2023 р. відбулося суттєве зростання виплат – на 18,5 %, що свідчить про відновлення врегулювання збитків, зокрема у сегментах медичного страхування, страхування майна, відповідальності та страхування від нещасних випадків.

На відміну від добровільного сегмента, обов'язкове страхування демонструє стійке зростання страхових виплат. У 2021 р. виплати в цьому сегменті становили 4206,0 млн грн, у 2022 р. – 3579,2 млн грн, а у 2023 р. – 5701,3 млн грн. У 2022 р. виплати зменшилися на 14,9 %, однак у 2023 р. їх обсяг різко зріс – на 59,3 %. Таке зростання пояснюється активізацією страхових випадків за ОСЦПВ, збільшенням врегулювання за полісами обов'язкового страхування відповідальності, а також подорожчанням ремонтних робіт і медичних послуг у воєнний період. Значне зростання частки обов'язкових виплат у структурі ринку (до 33,8 %) підтверджує підсилення ролі державних регуляторних механізмів і більшої стабільності цього сегмента.

Серед основних тенденцій змін виокремимо: домінування добровільного страхування у преміях та виплатах (добровільне страхування забезпечує основну частину надходжень і виплат, хоча його частка знижується під впливом воєнних ризиків); зростання ролі обов'язкового страхування (сегмент обов'язкових видів поступово збільшується як у преміях, так і у виплатах, що пояснюється юридичними вимогами та високим рівнем ризиків); кризовий 2022 рік був періодом загального падіння як премій, так і виплат, викликаного війною, скороченням економічної активності, логістичними збоями та релокацією населення; відновлення у 2023 р., різке зростання премій і виплат, що свідчить про адаптацію страхового ринку до нової реальності; активізація попиту на ризикові види страхування.

Страхові посередники відіграють ключову роль у функціонуванні сучасного ринку страхових послуг, забезпечуючи комунікацію між страховиками та страхувальниками, сприяючи формуванню попиту, підвищенню рівня проникнення страхування та оптимізації каналів збуту. В умовах трансформації українського страхового ринку, зумовленої воєнним станом, цифровізацією фінансового сектору та зміною поведінки споживачів, роль страхових агентів та брокерів істотно зросла. Їхня діяльність впливає на обсяг укладених договорів, якість сервісу, рівень обізнаності населення щодо страхових продуктів, а також на підвищення конкурентоспроможності страхових компаній.

Аналіз діяльності страхових посередників за останні роки базується на даних Національного банку України, звітів Національної асоціації страхувальників, офіційних звітів страхових брокерів і агентських мереж, а також матеріалів галузевих досліджень. Він дозволяє комплексно оцінити зміни кількісних та якісних параметрів діяльності посередників та визначити тенденції їх подальшого розвитку.

Страхові посередники – це суб'єкти, що здійснюють професійну діяльність із просування, продажу та супроводу страхових продуктів, отримуючи винагороду від страховика або страхувальника. Відповідно до законодавства України, до страхових посередників належать: страхові агенти (фізичні або юридичні особи, що діють від імені страховика і за його дорученням); страхові брокери (юридичні особи або ФОП, що діють в інтересах страхувальника); перестрахові брокери (спеціалізовані учасники перестрахового ринку); банківські страхові агенти (bancassurance) — банки, що реалізують страхові продукти.

Основні функції страхових посередників включають: маркетингове просування страхових послуг; консультаційний супровід клієнтів; формування індивідуальних страхових рішень; забезпечення продажів і післяпродажного супроводу; посередництво в урегулюванні страхових випадків; забезпечення доступності страхових продуктів через різні канали комунікації.

Страхові агенти переважно працюють з масовими видами страхування (ОСЦПВ, КАСКО, майнове, медичне), тоді як страхові брокери домінують у корпоративному сегменті та складних ризиках (авіаційне, морське, відповідальність, великі майнові ризики).

У 2021–2022 рр. спостерігалось скорочення кількості страхових агентів, що було наслідком: релокації населення; падіння попиту на страхові продукти; зникнення частини страховиків з ринку; закриття офісних мереж у зонах бойових дій.

Проте у 2023 р. агентські мережі почали відновлюватися через активізацію цифрових каналів продажу та повернення бізнес-активності в центральних і західних регіонах.

Кількість страхових брокерів залишається стабільною, з незначним скороченням у 2022 р. та відновленням у 2023 р. Брокери адаптували свою діяльність через: активне використання онлайн-інструментів продажу; розширення корпоративного сегменту (особливо в ІТ та енергетиці); збільшення попиту на медичне страхування та страхування відповідальності.

В 2021 р. через посередників було залучено близько 42–45% премій, у 2022 р. їх частка зменшилася до 35–37%, що відображало падіння активності ринку, а в 2023 р. частка знову зросла до 40–43% **завдяки** цифровізації та стабілізації попиту.

Найбільший обсяг премій через брокерів у 2023 р. припадає на такі види страхування, як майнове страхування; страхування відповідальності; медичне страхування; страхування фінансових ризиків.

Винагорода страхових агентів та брокерів напряму залежить від обсягів премій, складності продуктів, корпоративного сегмента, конкуренції між страховиками. В 2022 р. дохід брокерів зменшився на 15–20%, але у 2023 р. збільшився на 12–18%, що свідчить про відновлення ринку страхових послуг та участі на ньому страхових посередників.

У 2023 р. спостерігається значне використання цифрових технологій на ринку страхових послуг, зокрема: онлайн-агентських мереж; продажів через

мобільні додатки; автоматизованих порталів покупців; електронного врегулювання страхових випадків. Особливо активно цифрові канали застосовуються в медичному страхуванні; автострахованні та туристичному страхуванні.

Зауважимо, що банки залишаються найпотужнішими посередниками страхування життя. Переваги bancassurance – це високий рівень довіри населення до банків; широке охоплення клієнтської бази; можливість продажу страхових продуктів у пакеті з кредитами, депозитами чи картками. У 2023 р. bancassurance забезпечив понад 55% премій зі страхування життя.

Виокремимо основні проблемні тенденції діяльності страхових посередників в Україні. Це, по перше, законодавчі обмеження, які охоплюють недосконалість вимог до діяльності агентів; відсутність ліцензування фізичних осіб-агентів; недостатній контроль за якістю послуг.

По друге, це низький рівень фінансової грамотності населення, адже понад 60% українців недостатньо орієнтуються в страхових продуктах.

По третє, нерівномірний розвиток територіальних мереж, оскільки східні та південні області втратили значну частину агентів через бойові дії.

По четверте, значна конкуренція між страховиками, агентські винагороди скорочуються через цінову конкуренцію.

По п'яте, тіньові схеми в окремих видах страхування, таких як автостраховання, медичне страхування.

З метою підвищення ефективності діяльності страхових посередників в Україні пропонуємо:

1. Імплементувати норми Solvency II
2. Забезпечити цифровізацію діяльності посередників.
3. Розширити участь банків у продажу страхових продуктів.
4. Збільшити роль брокерів у перестрахованні військових ризиків.
5. Формувати професійні стандарти.

Висновки до розділу 2

1. Аналіз основних показників функціонування ринку страхових послуг України за 2021–2023 рр. засвідчив суттєві структурні трансформації, зумовлені впливом воєнного стану, економічної кризи, релокації бізнесу та зміни попиту на страхові продукти. У 2022 р. ринок пережив різке скорочення премій, кількості укладених договорів і зменшення обсягів виплат, що супроводжувалося падінням активності в сегменті добровільного страхування, зокрема КАСКО, майнових видів та туристичного страхування. Водночас зросла роль обов'язкових видів страхування, які забезпечили стабільність ринку в умовах невизначеності. 2023 р. демонструє ознаки відновлення ринку, про що свідчать збільшення валових премій, активізація виплат та стабілізація рівня збитковості. Загалом ринок страхових послуг України демонструє здатність до відновлення і трансформації, формуючи підґрунтя для подальшого розвитку у посткризовий період.

2. Страхові посередники відіграють стратегічно важливу роль у розвитку ринку страхових послуг України, забезпечуючи ефективну взаємодію між страховиками та страхувальниками та сприяючи підвищенню рівня проникнення страхування в економіку. Аналіз кількісних та фінансових показників діяльності агентів і брокерів у 2021–2023 рр. показав, що їхня активність істотно залежить від макроекономічної ситуації, рівня безпеки, стану ділової активності та технологічних змін. У 2022 р. війна спричинила скорочення мережі агентів і падіння премій, залучених через посередників, однак у 2023 р. спостерігається стале відновлення ринку, зростання присутності брокерів у корпоративному сегменті, активізація bancassurance та цифрових каналів продажу.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ

Ринок страхових послуг України перебуває у стані глибокої структурної трансформації, зумовленої поєднанням військових, економічних, соціальних та інституційних чинників. Події 2022–2023 рр. суттєво змінили умови функціонування страхового сектору, спричинивши падіння окремих сегментів, перегляд моделей ризик-менеджменту та загострення потреби в реформуванні регуляторного середовища. У той же час криза стала каталізатором інновацій та цифрової трансформації, посилила роль обов'язкового страхування та сприяла формуванню нових страхових продуктів, що відповідають умовам воєнного часу.

Серед ключових факторів, що визначають перспективи розвитку галузі, необхідно виділити:

1. Воєнний ризик і макроекономічна нестабільність. Ризики фізичних руйнувань, вимушене переміщення населення та підприємств, зниження платоспроможності клієнтів та загальна невизначеність впливають на розвиток ринку. Водночас значний попит на медичне страхування, страхування відповідальності та критично важливих ризиків забезпечує збереження його життєздатності.

2. Цифровізація фінансового сектору. Перехід до електронних полісів, цифрових каналів збуту, онлайн-врегулювання збитків та систем дистанційного обслуговування клієнтів формує нову архітектуру страхових послуг.

3. Реформування фінансового регулювання та імплементація стандартів ЄС. НБУ посилює вимоги до платоспроможності, ризик-орієнтованого нагляду та корпоративного управління страховиків, готуючи ринок до інтеграції з нормами Solvency II.

4. Зміни поведінки страхувальників. Попит зміщується в бік програм із доданою цінністю: комплексні медичні пакети, страхування життя,

страхування відповідальності, кіберстрахування, страхування майна та фінансових ризиків.

5. Розширення ролі посередників і банківських каналів (bancassurance). Банки стають ключовим каналом продажу страхування життя; брокери – основними гравцями корпоративного сегмента.

Сукупність зазначених чинників визначає траєкторію подальшого розвитку ринку, який водночас має значний потенціал і суттєві виклики.

Серед стратегічних напрямків модернізації страхового ринку України виокремимо такі:

1. Реформування регуляторного поля та повна імплементація стандартів ЄС. Перспективи розвитку страхового ринку безпосередньо залежать від глибини та послідовності регуляторних реформ. Основні орієнтири: перехід до ризик-орієнтованого нагляду; гармонізація вимог до капіталу з Директивою Solvency II; запровадження єдиних міжнародних стандартів звітності – IFRS 17; посилення регулювання діяльності страхових посередників, їх реєстрації та контролю; розвиток пруденційних нормативів та стандартів корпоративного управління. Ці зміни сприятимуть зміцненню фінансової стійкості страховиків, підвищенню прозорості ринку та захисту страхувальників.

2. Цифрова трансформація страхових послуг. Сучасний етап розвитку ринку характеризується активним впровадженням цифрових технологій, що відкриває нові можливості для підвищення конкурентоспроможності. Основні напрями цифровізації: розширення використання електронних полісів (e-ОСЦПВ, e-КАСКО, e-DMS); впровадження телемедицини у медичному страхуванні; застосування телематики в автострахуванні; розвиток мобільних застосунків для управління страховими ризиками; автоматизація врегулювання страхових випадків через нейромережі та штучний інтелект; створення агрегаторів та маркетплейсів страхових продуктів; кіберстрахування та захист даних. Цифровізація забезпечує скорочення витрат, підвищення доступності страхових послуг та формування ціннісної пропозиції для страхувальника.

3. Розвиток соціально орієнтованого та медичного страхування. Сучасні виклики суттєво збільшили потребу населення у страховому захисті, особливо в медичному та соціальному сегментах. Перспективними напрямами при цьому є:

- розвиток добровільного медичного страхування (ДМС) з елементами профілактики;
- створення програм реабілітації військових, ветеранів та постраждалого населення;
- впровадження державних програм співфінансування страхування населення;
- розвиток корпоративного медичного страхування;
- запровадження страхування від військових ризиків на основі перестрахових пулів.

Саме ці напрями демонструють найбільший потенціал зростання в середньостроковій перспективі.

4. Пріоритетний розвиток страхування відповідальності. У країнах ЄС частка страхування відповідальності становить до 30% страхового ринку. В Україні – лише 6–8%. Розвиток цього сегмента сприятиме зменшенню негативних наслідків господарських ризиків та підвищенню якості управління.

5. Розширення ринку корпоративного страхування. Корпоративний сектор залишається найбільш прибутковим для страховиків. Основні перспективи спрямовані на комплексне страхування бізнесу; страхування військових ризиків; страхування індустріальних об'єктів; страхування ризиків аграрного сектору; страхування малого і середнього бізнесу (МСБ).

6. Розвиток перестраховування та створення національного перестрахового пулу. В умовах високої вартості ризиків українські страховики потребують ефективних механізмів перестраховування. У цьому контексті доцільним є створення державно-приватного перестрахового пулу для військових та катастрофічних ризиків; розширення співпраці з міжнародними перестраховиками (Lloyd's, Swiss Re, Munich Re); формування системи

катастрофічних облігацій (CAT-bonds) для покриття великих збитків; розвиток інструментів альтернативного перестраховування.

7. Підвищення ролі фінансової грамотності та споживчої культури. Для формування стійкого попиту на страхування необхідні дієві програми навчання для населення; популяризація страхування відповідальності та медичного страхування; цифрові платформи консультацій та порівняння страхових продуктів.

Зарубіжний досвід функціонування страхових ринків становить важливий орієнтир для України, оскільки демонструє ефективні механізми регулювання, структуризації та модернізації страхових послуг у різних інституційно-економічних умовах. Розвинені країни сформували різні моделі розвитку страхування, від соціально орієнтованих до максимально конкурентних, що дозволяє ідентифікувати універсальні механізми, релевантні для українського ринку. Розгляд практик Німеччини, Франції, Польщі, США, Японії та Канади дає змогу виявити закономірності, запозичення яких сприятиме підвищенню стійкості, прозорості та інноваційності страхового сегмента в Україні.

Страховий ринок Німеччини вважається одним з найбільш стабільних, надійних і структуровано організованих в Європі. Його ключова особливість – повна гармонізація з вимогами Solvency II, які запроваджують високі стандарти щодо платоспроможності, ризик-менеджменту та корпоративного управління. Страховики зобов'язані утримувати значні резерви та капітал для покриття непередбачених збитків, що формує високий рівень довіри з боку страхувальників. Німецький ринок також відзначається сильно розвиненим сегментом страхування відповідальності. Страхування відповідальності медичних працівників, забудовників, роботодавців, консультантів та високоризикових професій є обов'язковим або рекомендованим, що забезпечує комплексний захист економічних відносин і зменшує кількість судових спорів.

Важливою є роль взаємних страховиків, які працюють за кооперативним принципом. Вони забезпечують нижчу вартість страхових продуктів за рахунок солідарної відповідальності учасників. У Німеччині також ефективно

функціонує система страхових посередників, які проходять обов'язкову сертифікацію та професійну підготовку. Така модель може бути адаптована в Україні для підвищення стандартів професійності агентів і брокерів.

Французька модель страхового ринку є прикладом поєднання ринкових механізмів і високого рівня державної участі в соціально значущих видах страхування. Найхарактернішою рисою французької моделі є система соціального медичного страхування, що базується на комбінованому фінансуванні з державних, страхових та приватних джерел.

Страхування відповідальності у Франції також має законодавчий характер у багатьох секторах економіки, зокрема в будівництві, медицині, юридичній практиці та транспорті. Розвинена система державного контролю гарантує високий рівень захисту прав споживачів, що сприяє зростанню довіри до страхових компаній.

Для України корисним є досвід впровадження комбінованої моделі медичного страхування та посилення державної ролі у соціально значущих видах страхування, зокрема страхуванні життя, непрацездатності та професійних ризиків.

Страховий ринок США належить до найбільших і найінноваційніших у світі. Його ключовою характеристикою є висока конкуренція між страховиками та різноманітність страхових продуктів. Особливий розвиток отримали: кіберстрахування, яке зростає щороку на 20–30%; телематичне автострахування, що базується на аналізі поведінки водія; страхування великих техногенних, фінансових і корпоративних ризиків; програми корпоративного медичного страхування, що фінансуються роботодавцями.

Американський ринок вирізняється домінуванням страхових брокерів, які формують понад 70% премій у сегменті корпоративного страхування. Брокерські компанії мають високу професійну підготовку, здійснюють аудит ризиків, пропонують управлінські рішення та забезпечують повний супровід клієнта. Модель США демонструє, що інноваційні продукти, гнучка тарифна політика та високий рівень професійності посередників є ключовими

драйверами розвитку страхового сектору – напрямками, що можуть бути адаптовані в Україні.

Японія характеризується унікальною структурою страхового ринку, зумовленою високою природною ризиковістю (землетруси, цунамі, тайфуни). Тому центральне місце займає страхування катастрофічних ризиків, яке реалізується у форматі партнерства держави, приватних страховиків та національного перестрахового пулу. Це дозволяє забезпечувати значні страхові виплати навіть у разі катастрофічних подій.

Японський ринок страхування життя – один із найбільших у світі. Він базується на довгострокових продуктах, корпоративних страхових програмах та високому рівні персоналізованого обслуговування. Широко використовуються роботизовані технології, ШІ-алгоритми для оцінки ризиків та дистанційний продаж страхових полісів. Україна може запозичити модель партнерства держави і приватних страховиків у страхуванні великих ризиків та катастрофічних збитків, що є особливо актуальним в умовах воєнних дій.

Польща демонструє приклад поступового, але стабільного зростання страхового ринку після глибоких економічних трансформацій 1990-х і фінансової кризи 2008 р. Після вступу Польщі до ЄС її страховий сектор був повністю інтегрований у систему європейського регулювання, включно з вимогами Solvency II. Польська модель характеризується: активним розвитком страхування майна та відповідальності; зростанням частки страхування життя; поширенням bancassurance; ефективним державним контролем; високою конкурентоспроможністю страховиків. Цей досвід особливо цінний для України через близькість економічних моделей, подібні ринкові умови та європейський вектор розвитку.

Канада запровадила одну з найефективніших моделей універсального медичного страхування, де базові медичні послуги фінансуються державою, а страхові компанії покривають розширені пакети, включаючи стоматологію, оптику, реабілітацію, догляд за літніми людьми. Важливою особливістю є децентралізація: медичні програми реалізуються на рівні провінцій, що

підвищує ефективність розподілу ресурсів. Для України канадський досвід може бути корисним у розробці моделей регіонального медичного страхування та реформування добровільного медичного страхування (ДМС).

Зарубіжний досвід розвитку страхових ринків демонструє важливість комплексного підходу, що поєднує: ефективне державне регулювання; високі стандарти фінансової стійкості; розвиток страхування відповідальності; інноваційність продуктів та цифровізацію; активне перестраховання та партнерство з державою; професіоналізацію страхової посередницької діяльності.

Для України найбільш релевантними є моделі Польщі та Німеччини – через схожі економічні умови та європейський вектор інтеграції, а також досвід США і Японії у сфері інноваційних продуктів та страхування катастрофічних ризиків.

Висновки до розділу 3

1. Аналіз зарубіжного досвіду розвитку страхових ринків свідчить, що ефективне функціонування страхового сектору базується на поєднанні потужного регуляторного середовища, високих стандартів фінансової стійкості, активної участі держави в соціально важливих видах страхування та широкого застосування інноваційних технологій. Моделі Німеччини, Франції, Польщі, США, Японії та Канади демонструють різні стратегічні підходи до організації страхового бізнесу – від жорсткого ризик-орієнтованого нагляду до соціально орієнтованих програм медичного страхування, від інноваційних інструментів оцінювання ризиків до формування національних перестрахових пулів. Спільною рисою є те, що у всіх розвинених країнах важливим є захист страхувальника, забезпечення прозорості ринку, стимулювання конкуренції та активний розвиток страхування відповідальності, медичного страхування, інноваційних продуктів та цифрових каналів продажів.

2. Для України зарубіжний досвід формує чітке бачення перспектив подальшого розвитку страхового ринку. Насамперед йдеться про необхідність імплементації стандартів Solvency II, зміцнення капіталізації страховиків, професіоналізації страхових посередників, підвищення довіри населення та розширення спектра страхових продуктів, зокрема у сегментах медичного страхування, страхування відповідальності, кіберризиків і катастрофічних ризиків. Важливими є також цифровізація процесів, автоматизація врегулювання збитків, розвиток комбінованих моделей державного та приватного страхування, впровадження регіональних страхових програм та створення перестрахових механізмів для військових і надзвичайних ризиків. Отже, адаптація кращих світових практик може стати ключовим фактором зміцнення вітчизняного страхового ринку, підвищення його стійкості та конкурентоспроможності в умовах поствоєнної відбудови України.

ВИСНОВКИ

1. Ринок страхових послуг є невід'ємною складовою фінансової системи держави, що забезпечує механізм перерозподілу ризиків між учасниками економічних відносин. Саме через страхування відбувається формування і використання страхових фондів, що дозволяє мінімізувати фінансові наслідки несподіваних подій та підвищувати стійкість економіки до зовнішніх і внутрішніх шоків. Функціональне призначення ринку страхових послуг охоплює захисну, превентивну, інвестиційну, накопичувальну та стабілізаційну функції, які забезпечують не лише фінансову безпеку домогосподарств і підприємств, а й створюють умови для довгострокового економічного розвитку. Через механізм страхування реалізується підтримка економічної активності, зростає довіра до фінансової системи та формується економічна безпека держави.

2. Проведено класифікацію ринку страхових послуг за різними ознаками – організаційними, функціональними, територіальними, ризиковими, суб'єктними та іншими, що дозволяє глибше розкрити його структуру та внутрішню логіку функціонування. Систематизація ринкових сегментів дає можливість виокремити особливості кожного напрямку страхування, визначити специфіку попиту та пропозиції, а також виявити чинники, що впливають на розвиток ринку. Завдяки класифікації формується комплексне уявлення про взаємозв'язки між суб'єктами страхових відносин, рівень конкуренції, масштаби державного регулювання та ступінь проникнення страхових продуктів у різні сфери економіки. Таким чином, класифікаційний підхід є основою для подальшого аналізу, прогнозування тенденцій та розробки дієвих інструментів розвитку ринку страхових послуг в Україні.

3. На основі дослідження правового та організаційного забезпечення ринку страхових послуг України зазначимо, що сучасний страховий сектор функціонує на основі комплексної системи нормативних актів і розгалуженої інституційної структури, яка охоплює державні органи, професійні об'єднання, страхові компанії та інфраструктурні інститути. Поєднання правових вимог,

регуляторних стандартів, механізмів нагляду та організаційних інструментів забезпечує стабільність ринку, сприяє підвищенню якості страхових послуг і посиленню довіри споживачів. Разом із тим адаптація законодавства до норм ЄС, розвиток цифрової інфраструктури та інституційне оновлення визначають перспективні напрями реформування страхового ринку та його інтеграції у європейський фінансовий простір.

4. Узагальнюючи результати аналізу показників функціонування ринку страхових послуг України за 2021–2023 рр., можна стверджувати, що галузь пройшла через фазу різкого спаду у 2022 р. та увійшла у стадію поступового відновлення у 2023 р., демонструючи адаптивність до воєнних ризиків, зміни економічних умов та переформатування попиту. Зменшення кількості страховиків, скорочення договорів і падіння премій у період кризи супроводжувалося одночасним зростанням ролі обов'язкових видів страхування та стабільністю найбільш універсальних і соціально значущих продуктів. У 2023 р. ринок проявив тенденції до зростання: збільшилися страхові премії, активізувалися страхові виплати, підвищилась частка добровільних продуктів, а структурні зміни в сегментах свідчать про підвищення ефективності та адаптивності страхових компаній. Це формує підґрунтя для подальшого розвитку ринку, його інтеграції до європейських стандартів та підвищення ролі страхового захисту в економіці України.

5. Страхові посередники є важливим інститутом страхового ринку, який забезпечує його ефективність, доступність та прозорість, сприяючи розширенню охоплення населення страхуванням і підвищенню якості страхових послуг. У 2021–2023 рр. їх роль суттєво зросла в умовах воєнних та економічних викликів, коли професійні агенти та брокери стали ключовими каналами залучення страхувальників, адаптації продуктів до нових ризиків і підтримки стабільності ринку. Структурні зміни, цифровізація діяльності та посилення ролі bancassurance сприяли відновленню сегмента після кризового 2022 р. і забезпечили зростання корпоративного та індивідуального попиту на страхові послуги у 2023 р. Подальший розвиток посередницьких послуг

залежить від професіоналізації ринку, удосконалення регуляторних вимог і впровадження міжнародних стандартів, що дозволить посилити довіру споживачів та підвищити стійкість страхового сектора України.

6. Узагальнюючи зарубіжний досвід та визначені перспективи розвитку страхового ринку України, можна стверджувати, що модернізація національного страхового сектору має спиратися на комплексну інтеграцію європейських стандартів регулювання, запровадження інноваційних технологій, посилення фінансової стійкості страховиків та формування конкурентного середовища. Моделі країн ЄС, Північної Америки та Азії демонструють, що найуспішнішими є ринки, які поєднують високий рівень захисту прав страхувальників, ефективний ризик-орієнтований нагляд, розвинену систему перестраховання та активну участь держави у соціально значущих видах страхування. Для України важливо адаптувати ці підходи з урахуванням воєнних і поствоєнних умов, посилюючи сегменти медичного страхування, страхування відповідальності, агрострахування та страхування великих ризиків, водночас розвиваючи цифрові канали продажів та професіоналізуючи діяльність страхових посередників. Це забезпечить довгострокову стійкість, підвищить рівень довіри до страхового сектору та сприятиме інтеграції України у європейський фінансовий простір.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Клапків Ю. М., Свірський В. С., Фігурка М. В. До питання теоретичних основ ринку страхових послуг. *Review of transport economics and management*. 2021. Iss. 5 (21). С. 125–133.
2. Бунін С. В. Сучасний стан і тенденції світового ринку страхових послуг. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія: Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм. 2017. Вип. 6. С. 15–19.
3. Внукова Н. М. Адаптація нормативного регулювання ринку страхових послуг з урахуванням норм законодавства ЄС. *Право та інновації*. 2017. № 4. С. 7–14.
4. Грубінка І., Грицина О. Особливості формування ринку страхових послуг в Україні. *Вісник Львівського національного аграрного університету*. Економіка АПК. 2021. № 28. С. 79–83.
5. Коза К., Загорська Д. Економічна сутність і необхідність страхових послуг. *Молодий вчений*. 2023. № 12 (124). С. 175-179.
6. Дрималовська Х. В., Кирилюк Р. О. Основні риси сучасного світового ринку страхових послуг. *Бізнес Інформ*. 2021. № 4. С. 36–41.
7. Пономаренко О. В. Трансформація страхової культури на ринку страхових послуг. *Збірник наукових праць Уманського НУС*. 2023. Вип. 102. С. 36–47.
8. Клейменова С. М. До питання про визначення ознак страхових послуг. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Право. 2023. № 1 (79). С. 202–205.
9. Коцюрба О. Ю., Насипайко Д. С. Страховий ринок України: сучасний стан та проблеми розвитку. *Центральноукраїнський науковий вісник*. Економічні науки. 2020. № 5 (38). С. 284–291.
10. Лащик І., Кондрат І., Віблій П., Білець В. Страховий ринок України: сучасний стан та перспективи розвитку. *Галицький економічний вісник*. 2020. № 5 (66). С. 34–39.

11. Балицька М., Бондарчук, Д. Роль прямих страхових посередників у системі реалізації страхових послуг. Економіка та суспільство. 2022. № 37.
12. Щербаков В. Зміни в державному регулюванні ринку страхових послуг України: безпековий аспект. Економіка і регіон. 2021. № 2. С. 86–92.
13. Клименко О. В. Удосконалення державного регулювання ринку страхових послуг. Державне управління та місцеве самоврядування. 2020. Вип. 2. С. 99–107.
14. Семіколенова С. В. Особливості застосування класифікацій та групувань у страховій діяльності України. Наукові записки НаУКМА. 2011. Вип. 120. С. 85–90.
15. Про страхування: Закон України від 18.11.2021 № 1909-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text>.
16. НБУ. Аналітичний звіт про стан страхового ринку України у 2024 р. URL: <https://bank.gov.ua>.
17. Клапків Ю. М., Свірський В. С., Щур Р. І. Аналіз сучасних тенденцій у страховому сегменті фінансового ринку України. Інноваційна економіка. №3–4. 2021. С. 130–139.
18. Клапків Ю. М. Функції ринку страхових послуг: теоретикометодологічна концептуалізація. Збірник наукових праць Донецького державного університету управління. Серія "Економіка". 2017. Т. 18, вип. 301. С. 60–66.
19. Клапків Ю.М. Ринок страхових послуг: концептуальні засади, технічні інновації та перспективи розвитку: монографія. Тернопіль. ТНЕУ, 2020. 568 с.
20. Кнейслер О., Спасів Н., Король С. Новелізаційні тенденції розвитку страхових компаній в Україні. Світ фінансів, 2021. № 2(67). С. 106–117.
21. Кондрацька В. В. Теоретичні аспекти функціонування ринку страхових послуг: матеріали ХХІІІ Всеукраїнської студентської конференції «Розвиток системи обліку, аналізу, аудиту та оподаткування в Україні :

- теорія, методологія, організація» : ТОВ «НВП «Інтерсервіс», 2025. С. 147–149.
22. Коцюрба О. Ю., Насипайко Д. С. Страховий ринок України: сучасний стан та проблеми розвитку. Центральнoукраїнський науковий вісник. Економічні науки, 2020. № 5(38). С. 284–291.
 23. Кучерівська С. С., Калугарь А. В. Особливості взаємодії учасників страхування в період війни. Економіка та суспільство. 2022. Вип. 46. С. 4–11.
 24. Лащик І., Кондрат І., Віблій П., Білець В. Страховий ринок України: 31 сучасний стан та перспективи розвитку. Галицький економічний вісник, 2020. № 5 (66). С. 34–39.
 25. Майданська О. Т. Проблеми розвитку страхування життя в Україні. Проблеми розвитку страхування в Україні : Науковий студентський збірник. Вип. 3. За заг. ред. проф. Плиси В. Й. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2022. С. 3033.
 26. Марина А. С., Пеценко М. В. Діяльність страхових компаній у воєнний час. Політ. Сучасні проблеми науки: тези доповідей ХХІІІ Міжнародної науковопрактичної конференції здобувачів вищої освіти та молодих учених. Київ, 2023. С. 120–121.
 27. Марценюк О. В., Руда О. Л. Діяльність страхових компаній в умовах воєнного стану та їх роль у післявоєнному відновленні України. Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2024. № 1. С. 8–21.
 28. Insurance Markets in Focus: Global Insurance Trends 2023. Munich: Munich Re Economic Research, 2023. URL: <https://www.munichre.com>.
 29. Health Insurance Review: France, Germany, Canada. Paris: OECD Publishing, 2020. URL: <https://www.oecd.org/health>.
 30. Annual Report on Insurance Sector in Poland 2023. Warsaw: KNF Publications, 2024. URL: <https://www.knf.gov.pl>.

31. Global Insurance Market Report 2022 (GIMAR). Basel: IAIS, 2022. URL: <https://www.iaisweb.org>.
32. Health Insurance in Canada: Trends and Developments. Ottawa: CIHI, 2021. URL: <https://www.cihi.ca>.
33. Прокопчук О. Т., Улянич Ю. В., Мирошниченко М. М. Цифрова трансформація страхового ринку України. Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва / Редкол.: О. О. Непочатенко (відп. ред.) та ін. Умань : Видавець «Сочінський М. М.», 2022. Вип. 101. Ч. 2 : Економічні науки. С. 152–164.
34. Прокопчук О. Т. Особливості цифровізації страхового бізнесу в Україні. Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва / Редкол.: О. О. Непочатенко (відп. ред.) та ін. Умань : Видавець «Сочінський М. М.», 2023. Випуск 103, Ч. 2 : Економічні науки, С. 6–16.
35. Руда О. Л. Розвиток страхового ринку в Україні. Ефективна економіка. 2020. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7634>.
36. Сидорчук І. П. Сучасний стан розвитку страхового ринку в Україні. Вісник Хмельницького національного університету, 2022. № 1. С. 130–133.